

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Ammatillinen järjestö tai edunvalvoja

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Palvelujen uudistamisen periaate, jossa avohuollon tukitoimia täsmennetään, keskitetään ja vahvistetaan siten, että tavoitteena on sijaishuollon tarpeen vähentäminen, on kannatettava. Tavoitetta tukevaa palvelurakennetta ei ole kuitenkaan käytännössä olemassa lastensuojelun ja sosiaalihuollon rajapinnassa. Tällöin kyseeseen tulee mittava valtakunnallinen palvelujen kehittämiseen liittyvä työn organisointi, jonka toteuttaminen edellyttäisi taloudellista resursointia lisäpanostuksena. Nyt uudistaminen toteutetaan kuitenkin säästöinä, joka oletetaan saavutettavan asiakasprosesseja ja työn sisältöä uudistamalla. Riskinä on, että ammatillista osaamista edellyttävän työn resursointi pienenee entisestään ja viimesijaisen lastensuojelun tarve kasvaa. Tavoite ja visio voivat kääntyä itseään vastaan lisääntyvinä kiireellisinä lastensuojelutoimenpiteinä ja sijaishuollon tarpeen kasvuna. Kokonaisuus sisältää monia ongelmallisia kohtia. Lisäksi esityksessä todetaan avoimesti, että lastensuojelun sosiaalityö kohdentuu jatkossa entistä selkeämmin vaativiin ja vakavaa suojelun tarvetta koskeviin tilanteisiin, mikä voi lisätä työn vaativuutta mutta toisaalta samalla selkeyttää lastensuojelun perustehtävää. Perustehtävän selkiytyminen jää kuitenkin hataran ennakoarvion varaan.

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain

Perustelut tiiviisti

On hyvä, että lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain uudistaminen tehdään samanaikaisesti. Säädökset mitoitukseltaan ovat osittain kannatettavia ja mahdollistavat ennaltaehkäisevän työn ammatillisen laadun toteutumista. Säästötoimenpiteet kuitenkin heikentävät mahdollisuutta saavuttaa esitettyä vahvistumista varhaisempaan tukeen kohdentuvissa palveluissa. Säästötoimenpiteet hidastavat esitetyn palvelukulttuurin kehittymistä, joka tuottaisi oletetusti viimesijaisen tuen tarpeen vähenemistä. Riskinä 9600 lapsen siirrossa sosiaalihuollon avohuollon tukitoimenpiteiden piiriin voi aiheuttaa korjaavien tukitoimenpiteiden viivästymisen ja välttämättömien viimesijaisten korjaavien tukitoimenpiteiden määrällisen kasvun. Lisäksi avohuollon tukitoimenpiteiden yhteydessä edellytetään lastensuojelutyön sisällön ja lastensuojeluprosessin tuntemista ammatillisena osaamisena, johon kuuluu riskien tunnistaminen ja niihin kohdentuvien relevanttien tukitoimien sisällöllinen valinta ja niiden keston sekä vaikutusten arvioiminen. Osaamisen vahvistuminen ei synny tyhjästä, vaan se edellyttää lastensuojeluun kytkeytynyttä työkokemusta ja erikoistunutta koulutusosaamista avohuollossa esiintyviin vaativiin asiakastilanteisiin. Esityksen looginen perustelu ilman tutkimusnäyttöä ontuu siltä osin, että ajatellaan tehostetun perhetyön ja kotiin vietävän perhetyön asiakkuudet olisivat vaativuudeltaan matalamman tasoisia ja siten hoidettavissa esitetysti lievemmin leimaavissa sosiaalihuollon varhaisen tuen palveluissa. Näyttöä ei ole kuitenkaan siitä, miten tehostettu perhetyö tuottaisi viimesijaista lastensuojelua ehkäisevän mekanismin irrallaan lastensuojelutyöstä. Muutos olisi ollut syytä sitoa todennettuun tietoon.

3. Mikä seuraavista vaihtoehdoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

Nykytilan säilyttäminen

Perustelut tiiviisti

Uudistukseen liittyy selkeä säästötavoite, joka kohdistuu erityisesti sosiaalityöntekijöihin ja sosionomeihin (sosiaaliohjaajat). Samalla herää huoli siitä, ettei kirjaamisen ja dokumentoinnin kokonaisuutta ole vielä riittävästi mietitty: vastuun siirtymät, päätökset ja arjen työ täytyy pystyä dokumentoimaan selkeästi, sillä kirjaaminen on keskeinen oikeusturvan väline.

Muutos edellyttää aiempaa systemisempää työtettä, mutta on epäselvää, kuka vastaa laajasta kehittämistyöstä ja millä resursseilla sitä johdetaan ja seurataan, etenkin kun johtamisrakenteet muuttuvat merkittävästi. Sosiaalityöntekijän roolin nähdään olevan murroksessa, ja samalla tarvitaan tarkennusta sosiaaliohjaajien tehtäväkuvaan ja vastuisiin.

Keskeinen huoli liittyy myös lapsen turvaan silloin, kun perhe ei suostu palveluihin: miten varmistetaan avun saanti, miten tarpeet tunnistetaan ja mikä rooli on esimerkiksi sisäisillä lastensuojeluilmoituksilla. Lain tulkinta ja valvonta, mukaan lukien Lupa- ja valvontaviraston tehtävät, voivat lisääntyä ja monimutkaistua.

Vaikka tavoitteena on keventää sosiaalityöntekijöiden tehtäviä ja vahvistaa tehostettua perhetyötä, malli sisältää sisäisiä jännitteitä: sosiaaliohjaajien odotetaan työstävän ja ratkaisevan asioita, kun taas sosiaalityöntekijöiden tehtävänä on varmistaa kokonaisuuden toteutuminen.

Riskinä on, että osa palveluista heikkenee tai katoaa, jos ne eivät enää ole velvoittavia. Tällä hetkellä ei kuitenkaan ole selkeästi ymmärrettävää, mihin säästöt perustuvat ja millä mekanismeilla niiden oletetaan syntyvän, etenkin kun palvelutarve ei vähene vaan pikemminkin kasvaa. Lapsikohtainen mitoitus sijaishuollossa nähdään kaksijakoisena: se tuo tarvittavaa joustavuutta aiemmin jäykkään järjestelmään, mutta sisältää myös riskejä. On epäselvää, minkälaisiin arjen käytäntöihin jousto johtaa esimerkiksi lastensuojelun yksiköissä, ja miten palvelujen riittävyys ja laatu varmistetaan käytännössä. Palvelutuotannon kyky vastata muuttuviin tarpeisiin on keskeinen kysymys.

Merkittävä muutos on se, että noin 9 600 lasta siirtyy sosiaalihuollon puolelle, mikä edellyttää erityiskoulutettua henkilöstöä ja uutta osaamista.

Mitoituskysymykset herättävät merkittäviä huolia: noin 30 henk./sostt. voi olla liian kuormittava määrä, kun kyse on erittäin vaativista asiakasryhmistä. Vertailu Tanskaan 15–20 henk./sostt. Tulevan lain sallima tilapäinen mitoituksen ylitys voi käytännössä muuttua pysyväksi. Tämä aiheuttanee ongelmia myös ammattilaisten edunvalvonnan ja työssä jaksamisen näkökulmasta. Ongelmana voi nähdä myös sen, että SHL palvelujen mitoitus 47 on kohdennettu alle 18-vuotiaille erityisen tuen tarpeessa oleville, tällöin lastensuojelun jälkihuollon asiakkaat eivät kuulu mitoitukseen, vaan jäävät normi SHL asiakkuuksiin.

Kuntoutuksen rooli jää osin epäselväksi: ratkaistaanko palvelujärjestelmän puutteita lisäämällä niin sanottua lapsen erityissuojelua, sen sijaan että kehitettäisiin aidosti toimivia, oikea-aikaisia ja tarpeisiin vastaavia palvelukokonaisuuksia?

Talentia suhtautuu huolestuneesti esityksen linjaukseen nostaa lastensuojelun asiakkuuden kynnystä. Kentältä välittyvän kokemuksen perusteella lastensuojelun asiakkuuden alkamisen kynnyksen koetaan jo nykytilanteessa monin paikoin korkeaksi. Tämän vuoksi on olemassa riski, että osa lapsista ja perheistä jää entistä pidemmäksi aikaa ilman tarvitsemaansa suojelua ja tukea.

Esitys rakentuu vahvasti oletukselle siitä, että sosiaalihuollon yleiset palvelut kykenevät vastaamaan nykyistä vaativampiin tilanteisiin ja ehkäisemään lastensuojelun tarvetta. Uudistuksen onnistuminen riippuu siten ratkaisevasti siitä, toimivatko sosiaalihuollon palvelut käytännössä aidosti oikea-aikaisina, saavutettavina ja riittävän vaikuttavina. Mikäli näin ei ole, vaikutukset heijastuvat väistämättä myös lastensuojeluun sekä raskaampien palveluiden tarpeen ja kustannusten kasvuun.

Talentia kiinnittää huomiota myös siihen, että uudistus hämärtää osin sosiaalihuollon ja lastensuojelun välistä rajapintaa erityisesti tilanteissa, joissa palveluihin sisältyy lapsen edun perusteella toteutettavaa vastentahtoista tukea. Esityksestä ei riittävän selvästi ilmene, missä tilanteissa kyse on edelleen sosiaalihuoltolain mukaisesta tuesta ja missä vaiheessa lapsen suojelun tarve edellyttää lastensuojelun asiakkuutta ja toimivaltuuksia.

Lisäksi esityksessä korostuu ajatus siitä, että asiakkuuksien vireilletulo tapahtuisi ensisijaisesti sosiaalihuollossa. Tällöin on välttämätöntä varmistaa, että tilanteet, joissa lapsella on tosiasiallinen suojelun tarve, ohjautuvat viivytyksettä lastensuojeluun. Muutoin vaarana on, että lapsen tarvitsema suojelu viivästyy palvelujärjestelmän rajapintojen vuoksi.

Esityksen perusteella jää myös epäselväksi, nähdäänkö yhdennetty työ käytännössä ainoana toimivana toteuttamismallina sosiaalihuollon ja lastensuojelun rajapinnassa. Yhdennetty työ voi parhaimmillaan vahvistaa palveluiden jatkuvuutta, mutta samalla siihen liittyy merkittäviä kustannus-, osaamis- ja toimeenpanovaikutuksia. Se edellyttää työntekijöiltä erittäin laajaa osaamista niin sosiaalihuollon yleisistä palveluista, lastensuojelusta, palveluohjauksesta kuin lapsen oikeudellisesta suojelustakin. Näiden osaamisvaatimusten vaikutuksia henkilöstön saatavuuteen, koulutustarpeisiin ja työn kuormittavuuteen ei esityksessä ole arvioitu riittävästi.

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Palvelujärjestelmässä ja lainsäädännössä tapahtuneiden muutosten vuoksi on katsottu lain tarkoituksena perustelluksi rajata tarkoitussäännös koskemaan nimenomaan lastensuojelun asiakkuudessa olevia lapsia, ei kaikkia lapsia. Tällä katsotaan esityksessä vahvistettavan lastensuojelulain erityislain luonnetta suhteessa sosiaalihuoltolakiin ja muuhun yleislainsäädäntöön. Lakiesityksessä tarkoituksena on kohdentaa lastensuojelulain sääntelyä erityisen suojelun tarpeessa oleviin lapsiin. Esityksen pykäläkohdissa 1 ja 11 lastensuojelu koskisi jatkossa selkeästi alaikäisiä eikä täysi-ikäisten jälkihuolto jatkossa sisältyisi lastensuojelun määritelmään. Talentia näkee esityksessä riskinä sen, että jälkihuollossa olevat nuoret eivät ole enää lastensuojelun asiakkaina, vaikka olisivatkin erityistä tukea tarvitsevia. Jälkihuollossa olevat nuoret eivät ole tällöin täysi-ikäisinä sosiaalihuoltolain 47 mitoituksessa, vaan kuuluvat sosiaalihuollon tavanomaisten palvelujen piiriin. Tällöin yksilökohtaiseen asiakashistoriaan ja sen tuntemiseen ja lastensuojelun erityisosaamiseen liittyvä kontakti ja suhde katkeaa sosiaalihuollon asiakkuudessa ja jälkihuollon perimmäinen tarkoitus yksilöllisestä tuesta, joille voi ilmetä tarve jälkihuollon eri vaiheissa, muuttuu vaikuttavuudeltaan heikommaksi. Esitys ei perustu tietoon perustuvaan arvioon mahdollisista seurauksista ja vaikutuksista asiakkaalle, vaan asiakassegmentin hallinnolliseen ohjaukseen kokonaismuutoksen osana. Riskinä on, että sosiaalihuollossa ei ole mahdollista tarjota ajallisesti tarpeen mukaista riittävän intensiivistä palveluresurssia, kun jälkihuoltonuoren elämäntilanne kriisiytyy.

Esityksen pykäläkohdan 6 ja 8 mukainen käsitteellinen täsmennys on kannatettava. Sijoituspäikällä tarkoitettaisiin tässä laissa tarkoitettua lastensuojelulaitosta tai perhehoitolaissa (263/2015) tarkoitettua perhekotia, jonne kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi tai nuori on sijoitettu. Voimassa olevassa laissa on käytetty sijaishuoltopaikan ja sijoituspaikan käsitteitä. Esityksen pykäläkohdassa 8 lastensuojelulaitoksella tarkoitettaisiin yksikköä, jossa voidaan toteuttaa kodin ulkopuolisia sijoituksia. Lastensuojelulaitos olisi yleiskäsite eikä ehdotetussa laissa jatkossa mainittaisi esimerkiksi lastenkotia tai koulukotia. Käytännössä lastensuojelulaitoksilla on lukuisia erilaisia ja muuttuvia nimiä eikä niistä säätäminen ole tarkoituksenmukaista.

Pykäläkohdassa 10 nykyinen laitoshuollon käsite ehdotetaan muutettavaksi laitoshoidon käsitteeksi. Esityksen mukaan laitoshoidon kuvaus paremmin sisällöllisesti sijoituksen aikaista työskentelyä lastensuojelulaitoksessa. On hyvä, että esityksessä on täsmennetty, ettei hoidon käsitteellä jatkossakaan tarkoitettaisi terveydenhuollossa toteutettavaa terveyden- tai sairaanhoitoa. Laitoshuolto lastensuojelun käsitteenä on sisältänyt lapsen kasvun ja kehityksen turvaamisen. Ammatillisessa mielessä on tärkeää, että laitosten sisältöperusteinen asiantuntemus muodostuu moniammatillisesti sosiaalialan, psykologian, lääketieteen sekä kasvatus- ja nuorisualan asiantuntemuksesta.

Lapsen oikeuksien kannalta on tarpeellista, välttämätöntä ja kannatettavaa, että esityksen 16. kohdan mukaan lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) tarkoittama sosiaalityöntekijä, joka on nimetty lastensuojelun asiakkuudessa olevalle lapselle vastuutyöntekijäksi. Määritelmä vastaa nykytilaa mikä on kannatettavaa.

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

Lakiesityksen 8 §:n mukaan lastensuojeluasiakkuus alkaa, kun hyvinvointialueen toimivaltainen sosiaalityöntekijä toteaa, että lapsen kasvuolosuhteet, lapsen terveys tai kehitys uhkaavat vakavasti vaarantua ja lapsen erityinen suojelun tarve edellyttää tämän lain mukaisia toimenpiteitä. Lastensuojeluasiakkuuden kynnyksen nostaminen 8 §:ssä esitetyllä sanamuotoilulla viitaten "vakavaan vaaraan" voi osoittautua lakia sovellettaessa asiakkuuden alkamiseen kytkettynä kriteerinä liian korkeaksi ja siten lapsen edun vastaiseksi sellaisessa muodossaan tulkittuna, kuin sitä on nykyisen lain mukaan hallintolainkäytössä tulkittu?

Lisäksi lastensuojelun asiakkuus voi alkaa myös silloin, jos lapsi tai hänen huoltajansa tai vanhempansa ei ota vastaan sosiaalihuoltolain mukaista tukea tai palveluja lapsen ilmeisestä suojelun tarpeesta huolimatta ja lapsi tarvitsee tämän lain mukaisia toimenpiteitä.

Vireilletulon siirtyminen sosiaalihuoltoon voi vaikeuttaa lastensuojeluun ohjautumista koska lastensuojeluasiakkuuden alkaminen vaatii osaamiseen perustuvaa riskikriteerien tunnistamista. Tällaista koulutukseen ja kokemukseen perustuvaa lastensuojeluosaamista ei ole esitettyssä mittakaavassa olemassa sosiaalihuollossa.

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Mitoituskysymykset herättävät merkittäviä huolia: noin 30 henk./sostt. voi olla liian kuormittava määrä, kun kyse on erittäin vaativista asiakasryhmistä. Vertailu Tanskaan 15–20 henk./sostt. Tulevan lain sallima tilapäinen mitoituksen ylitys voi käytännössä muuttua pysyväksi ja lakiesityksen 9 §:ssä mainittu väljä sanamuoto ylittämistä "jos se on välttämätöntä lapsen edun turvaamiseksi" tulee aiheuttamaan työnantajan toimesta sellaisia työntekijäkohtaisia ylityksiä mitoituksessa, että ne tulevat vaatimaan valvovan viranomaisen linjauksia ja ennakkoratkaisuja sekä lastensuojelulain, että kuormitukseen liittyen työturvallisuuslain 25 §:n perusteella. Tämä aiheuttanee ongelmia myös ammattilaisten edunvalvonnan ja työssä jaksamisen näkökulmasta.

Jälkihuollossa olevat täysi-ikäiset nuoret eivät olisi enää lastensuojelun palvelun piirissä, vaikka olisivatkin erityistä tukea tarvitsevia. Jälkihuollossa olevat nuoret eivät ole tällöin 47 mitoituksessa ja eivät tule katsotuksi täysi-ikäisenä erityisen tuen tarpeessa oleviksi. Tällöin he kuuluvat sosiaalihuollossa normiasiakkuuden piiriin eivätkä heidän erityistarpeensa tulisi välttämättä huomioiduksi. Tällöin yksilökohtaiseen asiakashistoriaan ja sen tuntemiseen ja lastensuojelun erityisosaamiseen liittyvä kontakti katkeaa sosiaalihuollon asiakkuudessa ja jälkihuollon perimmäinen tarkoitus yksilöllisestä tuesta, joille voi ilmetä tarve jälkihuollon eri vaiheissa katkeaa. Esitys ei perustu tietoon perustuvaan arvioon mahdollisista seurauksista ja vaikutuksista asiakkaalle, vaan asiakassegmentin hallinnolliseen ohjaukseen kokonaismuutoksen osana.

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Esityksen mukaan lain 10 § selkeyttäisi sosiaalityön roolia lapselle annettavan tuen keskeisimpänä ja ensisijaisena muotona. Se korostaisi lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ammatillista vastuuta lapsen kokonaistilanteen arvioinnissa ja tuen toteuttamisessa.

Periaatteena on hyvä, että lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävät on pyritty kokoamaan yhteen pykälään, jotta kokonaistilanteen arviointi on ainakin osittain käsitteenä hahmotettavissa lainsäädännössä. Tehtävien lisäksi päätösvallasta on säädetty 24 § ja 25 §:ssä, sen lisäksi vanhasta lainsäädännöstä on jäänyt päätösvalta esimerkiksi kiireellisestä sijoituksesta (48 §) joka vastaa osittain nykyistä 38 §:ää, mikä on kannatettavaa mutta kun jatkossa vanhaa ja uutta lainsäädäntöä tulkitaan päällekkäin saattaa tulkintatilanteista tulla virkavastuun kannalta haasteellisia, erityisesti kun otetaan huomioon, että lastensuojelun juridinen tuntemus hyvinvointialueilla ei ole ollut riittävää siitäkään syystä, että lastensuojelulakiin erikoistuneiden asiantuntijoiden määrä on ollut riittämätön, joka on johtanut myös siihen, että on ollut vaikeuksia tehdä legitiimejä lakeja noudattavia johtosääntöjä, joka on puolestaan johtanut siihen, että valvonnassa on todettu selkeästi lain vastaisia ratkaisuja asiakasohjausryhmä käytännöistä. Hyvilyn ohjaava tulkintatuki hyvinvointialueille on ollut selkeästi riittämätön ja säästöihin perustuen tavoitehakuinen. Tehtävänkuvien joustavoittaminen ei saa tarkoittaa lapsen oikeuksien kaventumista, tukimuotojen vähentämistä tai avohuollon tarpeen mukaisten ostopalvelujen vähentämistä, mikä on asiakasohjausryhmiä koskevissa viranomaisten ja oikeusasiamiehen valvontapäätöksissäkin todettu asiantila. Tehtävänkuvaa ja päätösvaltaa ei voi siten erottaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän velvollisuudesta vastata lapsen edusta. Hallituksen esityksessä olisi voinut pohtia ja täsmentää paremmin ja selkeämmin lapsen edun toteutumisen kokonaiselementit, jotka

perustuvat tehtäväkuvaan ja päätöksenteko-oikeuteen. Niillä on myös eettinen ulottuus ammatissa toimimiseen.

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

Kannatetaan esitystä ja selkiyttämistä, että kustannuksista ja palvelun järjestämisestä vastaa sijoittajahyvinvointialue. Esitys sisältää lastensuojelun ja jälkihuollon järjestämisestä vastuussa oleva hyvinvointialueen. Ehdotettu pykälä vastaisi tarkoitukseltaan voimassa olevan lain 16 §. Pykälän tarkoituksena on määritellä, mikä hyvinvointialue vastaa lastensuojelun ja jälkihuoltoon oikeutetun lapsen tai nuoren palveluiden järjestämisestä sekä selventää vastuunsiirron periaatteita erityisesti kiireellisten sijoitusten yhteydessä. Sijoitushyvinvointialue olisi oikeutettu perimään järjestetyistä tukitoimista ja palveluista aiheutuneet kustannukset sijoittajahyvinvointialueelta. Jälkihuollossa olevan nuoren osalta hänen asuinhyvinvointialueensa voisi periä mainitut kustannukset sijoitushyvinvointialueelta.

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Esityksen mukaan luvasta lapsen tutkimiseen tekisi päätöksen jatkossa johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä muu virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä. Hallinto-oikeuden päätösprosessi ei ole ollut kaikissa tilanteissa riittävän nopea lapsen edun näkökulmasta. Velvoitteena esitys on puollettavissa mutta lisävelvoitteena on huomioitava riittävät johtavien viranhaltijoiden (johtava sosiaalityöntekijä) henkilöstöresurssit päätöksentekoon.

Tällä hetkellä hallinto-oikeus voi säännöksen mukaan antaa johtavan viranhaltijan tai hänen määräämänsä muun virkasuhteessa olevan sosiaalityöntekijän hakemuksesta luvan lasta koskevaan esimerkiksi lääkärin tai muun asiantuntijan suorittamaan tutkimukseen, jos tutkimus on lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi välttämätön, mutta huoltaja kieltää tutkimuksen tekemisen. Pykälän 1 esityksen mukaan 24 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettu viranhaltija voisi lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun hyvinvointialueen toimivaltaisen sosiaalihuollon viranhaltijan valmisteltua asian, antaa luvan lasta koskevaan lääkärin tai muun asiantuntijan suorittamaan tutkimukseen, jos tutkimus olisi lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi tai lasten-suojelun asiakkuuden aikana tämän lain mukaisen tuen ja palveluiden selvittämiseksi välttämätön, mutta huoltaja kieltää tutkimuksen tekemisen.

Jos taas lapsi ei kykene asiasta päättämään, tutkimus voidaan tehdä siten kuin viranhaltijapäätöksessä on todettu.

Pykälän 2 momentin mukaan lupa annettaisiin määrääjäksi. Ennen luvan antamista asiaa valmistelevalle lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle tai hyvinvointialueen toimivaltaisen sosiaalihuollon viranhaltijalle olisi kuultava lapsen huoltajaa ja 12 vuotta täyttänyttä lasta. Erityisen

painavasta syystä lupa voitaisiin antaa, vaikka kuulemista ei olisi voitu suorittaa. Tällä voitaisiin tarkoittaa esimerkiksi kiiretilanteita.

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosäätelyä?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Esityksen 24 §:n kohdat 1-6 ovat osittain selkiyttäviä:

Lakiesityksen 25 §:ssä on määritelty laajennus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän päätösvallan laajennuksesta muulle toimivaltaiselle hyvinvointialueen viranhaltijalle. Esitys 25 §:ssä ei ole tässä laajuudessa kannatettava eikä ymmärrettäväkään. On kannatettavaa, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä päättää saman lain 10 §:n mukaisissa tehtävissään virkavastuulla avohuollon tukitoimista ja lapsen kokonaistilanteen arvioinnista sekä virkavelvollisuudella avohuollon tukitoimista 41 § ja 43 § pykälien mukaisesti mutta koska hänellä on virkavastuu avohuollon tukitoimista on päätösoikeuksien laajennus "muulle toimivaltaiselle hyvinvointialueen viranhaltijalle" ristiriidassa lastensuojeluprosessiin liittyvän kokonaisvirkavastuun näkökulmasta. Luonnoksen 10 §:ssä on nimenomaisena lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän veloitteena lapsen edun ensisijaisuus ja niiden suhde avohuollon tukitoimiin ja tarvittaviin palveluihin. Virkavastuun jakautumista avohuollon tukitoimista päättämisessä olisi tullut hallituksen esityksessä pohtia ja perustella tarkemmin. Pelkkä jouston mahdollisuus hyvinvointialueen päätöksentekomenettelyihin on määrittelynä riittämätön ja perustunee mahdolliseen henkilöstötarpeen vähentämiseen? Pohdinta ja määrittely pykälän kohdalla on raaka, keskeneräinen ja epätarkoituksenmukainen erityisesti avohuollon tukitoimista päättämisen osalta. Avohuollon tukitoimet ovat ratkaisevan tärkeitä ja keskeisiä sijaishuoltoa ehkäiseviä lastensuojelun erityisasiantuntemukseen perustuvia tukitoimia, joista päättämisen ei tule kuulua ammatillisesti määrittelemättömälle "muulle määrittelemättömälle toimivaltaiselle sosiaalihuollon viranhaltijalle". Perusteluja ei avata. Onko valmistelussa ymmärretty avohuollon tukitoimien merkitys esimerkiksi hallinto-oikeuksien vastentahtoisien ratkaisujen perustelujen kulmakivenä ja henkilökohtaisena lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän virkavastuuna. Myös erityisen huolenpidon lopettamisessa on kyseessä lastensuojelun erityisosaamista edellyttävästä merkittävää julkista vallankäyttöä koskevasta päätöksenteosta, jota ei voida antaa määrittelemättömälle hyvinvointialueen toimivaltaiselle sosiaalihuollon viranhaltijalle.

Esityksen mukaan 25 §:ssä pykälässä säädettäisiin lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja muun hyvinvointialueen toimivaltaisen sosiaalihuollon viranhaltijan päätösvallasta eräissä asioissa, joissa tällä hetkellä päätösvalta on säädetty suoraan lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Säännös toisi lakiesityksen mukaan joustoa hyvinvointialueelle päätöksentekoon. Pykälän mukaan lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija, jolle hyvinvointialue on hallintosäännöllä toimivallan delegoinut, tekisi päätöksen aineen tai esineen poisottamisesta silloin, kun lapsi on sijoitettuna perhehoitoon. Lisäksi edellä mainituilla henkilöillä olisi päätösvalta avohuollon tukitoimista sekä lapsen sijoittamisesta vankilan perheosastolle vankeusrangaistustaan suorittavan tai tutkintavankeudessa olevan vanhempansa luo. Asiassa olisi kuultava ensin Rikosseuraamuslaitosta. Lisäksi lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä ja

hyvinvointialueen toimivaltaisella viranhaltijalla olisi päätösvalta erityisen huolenpidon jakson lopettamisesta sekä lähetyksen luovuttamatta jättämisestä. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän päätösvallasta viimeksi mainitussa asiassa säädetään voimassa olevan lain 67 §:n 4 momentissa.

Kuten edellä 26 §:n lakiesitys lapsen tutkimisen päätöksenteosta on kannatettava sillä edellytyksellä, että lisävelvoitteesta varmistetaan ja arvioidaan tarvittava lisäys hyvinvointialueiden henkilöstötarpeeseen.

Ei lisättävää eikä tarkennettavaa 27 §:n päätöksentekoa ja toimivaltaa koskevaan lastensuojelulaitospykälään. Pykälä on uusi ja siinä olisi kootusti ne säännökset, joissa päätöksentekovaltaa on annettu lastensuojelulaitoksen henkilökunnalle.

Ei lisättävää, pykälän 1 momentissa todettaisiin, että aineen ja esineen poisottamista koskevan päätöksen lastensuojelulaitoksessa olevan lapsen osalta tekisi johtaja tai hänen määräämänsä hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö.

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Talentia kannattaa edunvalvojan palkkioiden kansallista määrittelyä asetuksella. Palkkion tasossa ja kriteereissä tulee ottaa huomioon lasta edustavien

edunvalvojien saatavuus ja yhdenvertaisesti mahdollinen erityisosaaminen, joka voi olla esimerkiksi sosiaalialan, lastensuojelun tai juridiikan erityisosaamista tai yhdessä niitä kaikkia.

Yhdenmukaistaminen voi selkeyttää käytäntöjä, mutta liian tiukka sääntely voi heikentää osaavien edunvalvojien saatavuutta. Tämä voi pitkällä aikavälillä heikentää lasten oikeusturvaa.

Lakiesityksen arvion mukaan erityisesti juristitaustaiset edunvalvojat voivat käyttää palkkion perusteena määrää, jonka he perivät oikeusavustajana toimimisesta. Siten palkkio voi olla suuruudeltaan vastaava kuin oikeusapupalkkion määrä, mutta myös sitä suurempi. Sosiaalityötaustaisilla edunvalvojilla palkkio on yleensä pienempi, noin 80–100 euroa/tunti. Palkkioiden suuruudesta ja kulujen maksamisesta olisi perusteltua säätää asetuksella, jotta palkkiot määräytyisivät nykyistä yhdenmukaisemmin. Asetuksessa asetettaisiin ensimmäistä kertaa kansallinen kriteeristö palkkion ja kulukorvausten määrille ja niiden perusteille. Sosiaalityöntekijä

taustaisen edunvalvojan palkkion on vastattava asiantuntijapalkkiona oikeudelliseen asiantuntemukseen perustuvaa palkkiota ja oltava siten yhdenvertainen.

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta sääntelykokonaisuudesta?

Talentia kannattaa edunvalvojan määräämisen puolueettomuusperusteita. Esityksen arvion mukaan merkitystä on myös sillä, että edunvalvojaksi esitetty voi puolueettomasti arvioida asiassa lapsen etua. Ratkaisevaa edunvalvojan määräämiselle lastensuojeluasiassa ei siten ole, kuten esityksessä todetaan edunvalvojan nauttima lapsen huoltajan tai vanhempien luottamus, vaan edunvalvojan edellytykset valvoa lapsen etua. Henkilön taidon ja kokemuksen lisäksi koulutustausta soveltuvuuden harkinta hieman tarkemmin hallituksen esityksessä voisi olla mahdollinen.

Lapsen edunvalvonta edellyttää erityistä osaamista ja riippumattomuutta, joiden turvaamisesta ei tule tinkiä kustannussyistä

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Lakiesityksen mukaan 28 §:ssä lastensuojelua toteutettaessa on selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Hallituksen esityksessä olisi voinut pohtia sitä, että myös hallinto-oikeuksissa lapsia kuullaan suullisissa käsittelyissä vastentahtoisissa erimielisyystilanteissa ja kuuleminen osallisuuden muotona ei rajoitu vain lastensuojelukontekstissa tapahtuvaan kuulemiseen. Hallinto-oikeudet kuitenkin huomioivat suullisessa käsittelyssä lastensuojelulain sisällön ja toteuttavat kuulemisen tarpeen vaatiessa lapsen edun ja suojelun mukaisella tavalla kuten pykälässä esitetään.

Lakiesityksessä tarkennettu kohta mielipiteen selvittämisestä on kannatettava: "lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti sekä siten, että tästä ei aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille. Lapsen mielipiteen selvittämisen tapa ja pääasiallinen sisältö on kirjattava lasta koskeviin asiakasasiakirjoihin. Kaksitoista vuotta täyttäneelle lapselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallintolain (434/2003) 34 §:n mukaisesti häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa.

Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos se on muutoin ilmeisen tarpeetonta.

Mielipiteen selvittämisen ja kuulemisen yhteydessä lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat vastoin lapsen muuta erittäin tärkeää yksityistä etua."

Edellä mainittu pykälän viimeinen momentti on haastava ammatillinen arviointikysymys niin juridiikassa kuin lastensuojelun sosiaalityössä mutta tarpeellinen ikä- ja kehitystason mukainen arviointikysymys niin eettisesti kuin juridisestikin. Lapsen kehitystaso, perhetilanteet ja tapausten yksityiskohdat vaihtelevat, joten normia ei voi yksiselitteisesti tarkemmin kirjoittaa, vaan pykälään tulee jättää ammatillinen suhteellisuusarviointi.

Talentia kannattaa, että 12-vuotiaan puhevalta, osallisuus ja itsemääräämisoikeuden huomioiminen säilyy häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa kuten esityksen 29 §:ssä.

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

34 §:ssä esitetty riittävä lapsen tapaamisen määrä on suhteutettava ammattihenkilön kokonaistyöaikaan huomioiden mikä on ammattihenkilön työssä realistista ja mahdollista kuten Talentia lausui työajan käytöstä vuonna 2013 nykyisen lain 29 §:n valmistelun yhteydessä.

Lakiesityksessä yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan ammatillisesti ja eettisesti perustellusti, että sosiaalityöntekijän tulisi tavata lasta henkilökohtaisesti voimassa olevan 29 §:n säännöksen mukaan. Sosiaalityöntekijän on järjestettävä pääsääntöisesti lapsen henkilökohtaisia, fyysisesti samassa tilassa tapahtuvia tapaamisia (läsnätapaaminen). Tämä on ensisijaista lapsen turvallisuuden ja osallisuuden varmistamiseksi.

Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on vastuullaan kokonaislakiesityksessä esitetyn sosiaalihuollon ja lastensuojelun rajapintamuutoksen takia mukaan noin 30 vaativaa mahdollisen sijaishuollon tarpeen arvioinnissa olevaa lasta. Talentian mukaan 30 vaativassa perhetilanteessa olevan lapsen mitoitus on liian korkea riittävään tapaamismäärään ja tarpeen mukaiseen ajankäyttöön lasta kohti koska lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle jäävät kaikkein vaativimmat lastensuojelun tarpeessa olevat lapset. Perheiden tarvitsema aika vaihtelee riskin laadun ja asiakasprosessin eri vaiheiden mukaan. Tämän vuoksi työn ajankäytöllinen mitoitus ei ole helposti muotoiltavissa kategoriseksi yleisnormiksi. Myös lakiesityksessä mainitun mitoituksen kohdalla harkinnanvarainen 9 §:ssä esitetty tilapäinen ylittäminen on loogisessa ristiriidassa lapsen edun ja oikeuksien kannalta lakiluonnoksessa esitetyn 34 §:n kanssa. Tavoitteiden ristiriitaa olisi ollut hyvä avata hallituksen esityksessä ja pohtia rinnalla myös vastanäkemyksiä, jotta kokonaisnäkökulman perusteella lakiesitykseen tehty johtopäätös olisi ollut lausujille havaittavissa ja arvioitavissa.

Esitetyssä asiakassuunnitelmaa koskevassa pykälässä 35 § olemme lausuneet 3.momentin osalta lastensuojelulain 1, vaiheen lausunnossa, että lyhennyksessä kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun sijoitetun lapsen asiakassuunnitelman tarkistamisvelvoitteessa on huomioitava, että lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän työn mitoitus hyvinvointialueilla mahdollistaa lyhennyksen 4 kk tarkistamisvelvoitteen toteuttamisen. Lisäksi asiakassuunnitelman tarkistamisvelvoitteet kytkeytyvät myös ammattihenkilön virkavastuulla tapahtuviin kirjaamisvelvoitteisiin, joiden on oltava tarkkoja, niin työntekijän kuin asiakkaankin oikeusturvan kannalta.

Lakiesityksen 36 §:n 1 momentin perustelut hoito- ja kasvatussuunnitelman yhteistyövelvoitteen poistamisesta eivät aukea tai niitä ei aukaista lukijalle, siksi kohtaa on mahdotonta arvioida? Muutos tulisi perustella. Esityksen mukaan hoito- ja kasvatussuunnitelma vastaisi pääosin voimassa olevan lain 30 a §:ää.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lastensuojelulaitoksen velvollisuudesta laatia lapsen asiakassuunnitelmaa täydentävä hoito- ja kasvatussuunnitelma, jollei se olisi ilmeisen tarpeetonta. Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi velvoite tehdä suunnitelma yhteistyössä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa."

Talentian mukaan 37 §:n lisäys lapsen asiassa pidettävään neuvotteluun on tarpeellinen. Pykälä vastaa esityksessä pääosin voimassa olevan lastensuojelulain 31 §:ää. Pykälän nimeä ehdotetaan muutettavaksi säännöksen sisältöä paremmin vastaavaksi, koska kyse on lapsen asiassa pidettävästä neuvottelusta. Pykälän 1 momenttiin täsmennettäisiin, että lapsen asioissa pidettävään neuvotteluun kutsuttavia henkilöitä arvioisi lastensuojelun viranhaltija.

38 §:n lisäys ja laajennus perhehoitolain mukaista kulukorvauksista on tarpeellinen "Pykälän 3 momenttia esitetään tarkennettavan, jotta perheet, jotka hoitavat lasta yksityiskodissaan olisivat yhdenvertaisessa asemassa perhehoitajien kanssa kustannusten korvausten osalta. Esityksen mukaan tilanteessa, jossa lapsen hoito ja huolenpito on järjestetty kodin ulkopuolisen sijoituksen sijasta läheisverkoston kartoituksen perusteella huoltajuus- tai oheishuoltajuusmääräyksellä muun kuin biologisen vanhemman luona, tulisi lasta hoitavalle henkilölle maksaa perhehoitolain 16 §:n mukainen hoitopalkkio, 17 §:n mukainen kulukorvaus ja 18 §:n mukainen käynnistämiskorvaus."

Lakiesityksen 40 §:n pykälän kirjaamisvelvoitteet ovat sinänsä esitetyssä muodossa jo nykyään osa ammattihenkilön eettiseen ja juridiseen osaamiseen kuuluvaa hyvää ammattikäytäntöä, kuten esityksessä on mainittu, että "lapsen asia-kirjamerkinnyt tulisi tehdä lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta lähtien olennaisilta ja riittävilta osin. Merkintöjen tarpeellisuutta ja riittävyttä tulisi punnita suhteessa lapsen tarvitsemien lastensuojelutoimenpiteiden järjestämiseen sekä toimenpiteiden suunnitteluun, toteuttamiseen ja seurantaan. Esityksen mukaan muutos täsmentää asiakirjamerkintöjen sisältöä ja yhdenmukaistaa säännöksen sosiaali- ja terveydenhuollon muussa lainsäädännössä käytetyn kirjaamisperiaatteen kanssa."

Asiayhteydessä on myös todettava, että kirjaamisen tarkoituksenmukaisuuden ja välttämättömyyden harkinta on osa ammatillista osaamista lastensuojelutyössä. Siten kirjaamisen vähentämistä ja

keventämistä ulkopuolisena vaatimuksena on ammattihenkilön aina harkittava suhteessa omaan virkavastuuseen ja asiakkaan oikeuksiin. Kirjaaminen on ainoa tapa osoittaa avohuollon tukitoimien tai vastentahtoisten toimenpiteiden legitimitettiä. Sitä edellyttävät myös jälkikäteen oikeudellinen arviointi sekä päätöksenteon perusteiden ja johtopäätösketjujen selkeä havaittavuus.

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Avohuollon vahvistaminen on oikeansuuntainen tavoite. Lakiehdotus kuitenkin perustuu oletukseen palveluiden saatavuudesta ja henkilöstön riittävyydestä suhteessa asiakasmäärään, jonka kanssa säästövelvoitteet eivät sovi yhteen.

Lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijöiden mukaan lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut näyttävät epäyhtenäisinä, riittämättömästi resursoituina ja alueellisesti eriytyneinä. Erityisesti terapiapalvelut ja neuropsykiatriset tukimuodot ovat puutteellisia ja lastensuojelun avohuolto joutuu usein paikkaamaan muita palvelujen puutteita. Palvelut eivät tällöin muodosta systemaattista kokonaisuutta, vaan ne näyttävät pirstaleisina ja vaikeasti saavutettavina.

Lakiesityksen pykälissä 41 § ja 43 § ohjataan säätelyllä uuden työnjaon muodostumista lastensuojelun ja sosiaalihuollon rajapintaan.

Esityksen keskeisenä osana esitetään käytettäväksi ensisijaisesti sosiaalihuoltolain 3 luvun sosiaalipalveluja, joita ovat esimerkiksi lapsiperheen kotipalvelu, lapsiperhepalvelu, vertaisryhmätoiminta, tukihenkilö ja tukiperhe. Sosiaalihuoltolain 18 §:ssä tarkoitettua lapsiperhepalvelua on lastensuojelun asiakkaalle tarvittaessa järjestettävä erityisen intensiivisesti, jos lapsen tuen tarve sitä edellyttää. Lastensuojelun asiakkuudessa olevalle on tarvittaessa järjestettävä myös ympärivuorokautista perhekuntoutusta siten kuin 44 §:ssä säädetään.

Nykyisen 36 §:n mukaisen tehostetun perhetyön sekä kotiin vietävän tai ryhmämuotoisen perhekuntoutuksen kokoaminen perhetyön ja kasvatus- ja perheneuvonnan kanssa yhteen sosiaalihuoltolain mukaiseen palveluun (lapsiperhepalvelu) olisi merkittävä ja riskialtis muutos, jonka suhteen on täysin perusteltua olla huolissaan esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvonnan subanssin ja

tehtävien säilymisestä. Tällöin riskinä on myös sen resurssin väheneminen ja menettäminen, josta on ollut tukea ja ennaltaehkäisevää vaikutusta nykyisen lainsäädännön puitteissa juuri lastensuojelulle itselleen. Sosiaalipalvelujen historiassa ei ole ollut sellaista toteutunutta sosiaalipalvelua, jota ei olisi ollut kirjattuna lakiin.

Sosiaalihuoltolain 18 §:ssä tarkoitettua lapsiperhepalvelua voitaisiin järjestää erityisen tehostetusti esimerkiksi tilanteessa, jossa sijaishuolto ei ole lapsen edun mukaista tai se osoittautuu lapsen hyvinvointia heikentäväksi ratkaisuksi. Palvelua voitaisiin toteuttaa erityisen tehostetusti myös silloin, kun on perusteltua arvioida lapsen tilannetta tiiviisti hänen kotonaan kodin ulkopuolisen sijoituksen ehkäisemiseksi. Mikäli palvelua järjestetään erityisen tehostetusti, sen sisältö ja tavoitteet tulisi määritellä lapsen asiakassuunnitelmaan ja asiassa tehtävään päätökseen. Lakiesityksen mukaan näin pyrittäisiin siihen, että kaikki osapuolet sitoutuvat sovittuihin toimiin, ymmärtävät, mitä niillä tavoitellaan ja miten niitä seurataan, sekä ymmärtävät mitä konkreettisesti voi seurata siitä, jos erityisen tehostettu työskentely ei johda toivottuun vaikutukseen.

Lastensuojelun asiakkuuden kynnyksen nostaminen herättää huolen, että varhainen tuki jää kuitenkin toteutumatta. Esityksen käytännön toimeenpanoon kuuluu hallinnollisena ratkaisuna 9600 lapsen siirtyminen lastensuojelun asiakkuudesta sosiaalihuollon avohuollon tukitoimien piiriin. Lisäksi tavoitteena on, että yhä useampi asiakkuus myös alkaisi sosiaalihuollon asiakkuutena ja että sosiaalihuollon asiakkuudessa aiemmin lastensuojelun avohuollon kriteerit täyttäneet perheet, lapset ja nuoret olisivat perhetyön, tehostetun perhetyön ja kotiin perhekuntoutuksen piirissä. Lastensuojeluun jäisi 30 lapsen työntekijäkohtaisella mitoituksella ilmeiset sijaishuollon tarpeessa olevat asiakkaat. Vastaavasti sosiaalihuollon puolella muutos edellyttäisi henkilöstöä, jolla on lastensuojelun erityisosaamista koska aiempien kriteerien mukainen lastensuojelun tarve ei poistu siirtämällä asiakkuudet hallinnolliset toiseen yksikköön.

Suurena huolena on, ettei tarvittavia lapsiperhepalveluja ole riittävästi eikä suunniteltuun tehostettuun perhetyöhön ja perhekuntoukseen ole riittäviä henkilöstö -ja taloudellisia resursseja. On epäselvää, kuinka paljon sosiaalihuoltolain (SHL) mukaiset palvelut todellisuudessa vähentävät sijaishuollon tarvetta. Samalla herää huoli siitä, että lasten suojelun painopiste siirtyy liikaa niin sanottuun "rescue-malliin" eli pelastetaan viime hetkellä vähintään heidät, jotka ovat vakavassa vaarassa eikä muuta ole tehtävissä. Tällöin voi olla riskinä, että lastensuojelu stigmatisoituu entisestään raskaaksi viimesijaiseksi palveluksi, jonka piiriin joutumisen voivat asiakkaat kokea entistä leimaavampana. Vaativat asiakkuudet voivat tuottaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävään lisäkuormitusta, jolla on työsuojellullinen ulottuvuus ja vaihtuvuusriski. Kotiin vietävän perhekuntoutuksen rooli ja todellinen saatavuus jää myös epäselväksi: ratkaistaanko palvelujärjestelmän puutteita lisäämällä niin sanottua lapsen erityissuojelua, sen sijaan että kehitettäisiin aidosti toimivia, oikea-aikaisia ja tarpeisiin vastaavia avopalvelukokonaisuuksia? Voi myös käydä niin, että lapsia palautetaan sosiaalihuollosta takaisin lastensuojeluasiakkuuksiin, jolloin ongelmia aletaan hoitamaan viivästyneenä ja entistä vaikeutuneemmassa tilassa. Myös vastentahtoisen sosiaalihuollon avohuollon tuki herättää ideana kysymyksiä, esimerkiksi kuinka huonoksi lapsen tilanteen täytyy mennä, että syntyy oikeus lastensuojeluasiakkuuteen?

Lainsäädännön muutokset voi edellä mainituilta osin katsoa perustuvan enemmänkin visioon ja kokeiluun kuin arvioituun tai näyttöön perustuvaan tietoon.

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Talentia ei kannata kiireellisen sijoituksen jatkoajan lyhentämistä 14 vuorokauteen. Lyhentäminen heikentää huostaanoton valmistelun laatua ja voi päinvastoin lisätä painetta ratkaista virkavastuulla huostaanoton edellytykset nopeammin, kun vaihtoehtoihin ratkaisuihin käytettävä valmistelu-aika lyhenee. Riittävien tukitoimien kartoittamiseen käytettävää aikaa ei saa lyhentää.

Lakiesityksessä 46 §:n muutoksella tavoiteltaisiin sitä, että lapsen huostaanoton tarpeen selvittäminen tai riittävien tukitoimien kartoittaminen tulisi tehdä nykyistä joutuisammin. Esityksen mukaan hallinnolliset perusteet tai muut siihen rinnastettavat syyt eivät saa vaikuttaa kiireellisen sijoituksen jatkamiseen, vaan sen tulisi olla tarpeen nimenomaisesti laissa säädetyin perustein. Kiireellisen sijoituksen jatkamisen perusteena ei voi olla myöskään hyvinvointialueen riittämätön resursointi.

Ehdotus kiireellisen sijoituksen jatkoajan lyhentämisestä 14 vuorokauteen herättää vakavaa huolta.

Kiireellisen sijoituksen aikana:

- valmistellaan usein huostaanottohakemus
- kerätään lausuntoja useilta viranomaisilta
- selvitetään läheisverkostoa
- arvioidaan kotiin vietäviä tukitoimia
- kuntoutetaan lasta ja perhettä

Nämä prosessit vaativat aikaa. Samalla esitys velvoittaa entistä perusteellisempaan läheisverkoston selvittämiseen mutta lyhentää käytettävissä olevaa aikaa merkittävästi.

Muutos voi johtaa kiireisiin ja puutteellisesti valmisteltuihin ratkaisuihin tilanteissa, joissa päätöksillä on lapsen elämään erittäin pitkäkestoisia vaikutuksia.

Lyhyempi määräaika voi vahvistaa lapsen oikeusturvaa ja ehkäistä pitkittyneitä epäselviä tilanteita. Samalla se lisää painetta tehdä ratkaisuja hyvin nopeasti tilanteessa, jossa palvelujärjestelmä on jo valmiiksi kuormittunut.

Talentia toteaa, että hallintolainkäytössä kiireellisen sijoituksen välittömän vaaran tunnusmerkistöä on jo voimassa olevan lain (38 §) perusteella tulkittu lakiesityksessä esitetyllä tavalla. "Vaaran voitaisiin katsoa olevan välitön esimerkiksi silloin, jos lapsen terveyden ja kehityksen turvaaminen edellyttää välitöntä hoitoa ja huolenpitoa, eikä lasta voida jättää turvallisesti kotiin, eikä tilannetta voida riittävästi turvata avohuollon työskentelyn ja avohuollon tukitoimien avulla. Välitön vaara lastensuojelun kiireellisen sijoituksen edellytyksenä ei rajaa kiireellisen sijoituksen käyttämistä ainoastaan tilanteisiin, joissa lapsi on kuolemanvaarassa tai häntä uhkaa välitön fyysinen vaara. Keskeistä on kokonaisarvio lapsen suojelun tarpeesta. Kiireellisen sijoituksen perusteena voi olla myös henkinen väkivalta ja muu lapsen kaltoinkohtelu."

Muutos tuskin myöskään muuttaa ammattihenkilön tulkintaa välittömän vaaran kriteeristöä kiireellisen sijoituksen kynnystä nostavasti koska kynnys on ollut jo nykyään riittävän korkea ja pääsääntöisesti ammattihenkilöiden parityöskentelyyn perustuen ammattitaidolla harkittu. Jälkikäteisessä hallinto-oikeudellisessa arvioinnissa kiireellisen sijoituksen perusteita kumotaan harvoin.

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Huostaanoton tulee säilyä viimesijaisena keinona. Samalla on varmistettava, ettei huostaanotokynnystä nosteta tilanteessa, jossa avohuollon palvelut tai muut sosiaali- ja terveyspalvelut eivät tosiasiallisesti riitä turvaamaan lapsen etua.

Nykyisen lain 40 §:ää on tulkittu hallintolainkäytössä pääosin esitetyn muutoksen mukaisesti mutta esitetyt muutokset 50 §:ssä ovat sinänsä lisäyksenä kannatettavia, jotta velvoitetta antaa riittävät ja tilanteeseen sopivat sosiaali- ja terveyspalvelut vahvistetaan.

Esityksessä mainitaan, että "huostaanottoon voidaan ryhtyä vain, jos lapsen ja huoltajan ensisijaisesti tarvitsemat sosiaali- tai terveydenhuollon muut palvelut eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Muutoksella

tavoitellaan sitä, että huostaanottoon ei voitaisi ryhtyä tilanteessa, jossa lapsi tai huoltaja tarvitsisi ensisijaisesti muita sosiaali- tai terveydenhuollon palveluja, kuten esimerkiksi lastenpsykiatrasta tai nuorisopsykiatrasta hoitoa."

Esityksen 3 momentissa alaikäisiä vankeja koskien ehdotettu uudistus on uusi lisävelvoite hyvinvointialueen sijoituksesta vastaavalle viranomaiselle yhteistyön, valmistelun ja päätöksenteon osalta yhdessä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Hyvinvointialueella on varmistettava riittävä lastensuojelun viranomaisresurssi, jotta huolellinen valmistelu ja sijaishuollon aikainen valvonta toteutuu asiakasturvallisuus huomioiden. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä valmistelee sijoituksen ja valitsee sijaishuoltopaikan. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän täytyy kuulla lapsen ja perheen toiveita ja tehdä yhteistyötä perheen kanssa sijoituspaikkaa valittaessa. Sijaishuoltopaikan valinnassa on huomioitava lapsen mahdollisuus ylläpitää läheisiä ihmissuhteita. Sijaishuollossa lapsen täytyy voida ottaa vastaan vieraita, vierailta sijaishuoltopaikan ulkopuolella ja pitää läheisiinsä yhteyttä muilla tavoin. Sijaishuoltopaikkaa valittaessa on huomioitava, että lapsi voi säilyttää yhteyden omaan kulttuuriinsa, uskontoonsa ja äidinkieleensä.

Lakiesityksen 3 momentti sisältää säännöksen, jonka mukaan tällainen sijoitus edellyttää myös vankeuslain nojalla tehtävää päätöstä alle 18-vuotiaan vangin sijoittamisesta vankilan ulkopuoliseen laitokseen. Näissä tilanteissa olisi siten kysymys niin sanotusta kaksoisasiakkuudesta, jolloin sijoituksen tulisi olla perusteltu molempien lakien näkökulmasta ja sijoituksen aikana alaikäiseen voitaisiin soveltaa sekä vankeuslain säännöksiä että lastensuojelulain säännöksiä".

Näissä tapauksissa on huomioitava lastensuojelulaitoksen erityisvaatimukset. Valtion taholta tulisi ensisijaisesti määritellä tarkemmin ohjeina ja suosituksina millaisia erityisvaatimuksia lastensuojelulaitokselta tulisi edellyttää laitossyhteisön lasten ja nuorten asiakasturvallisuuden näkökulmasta, ottaen huomioon kuitenkin se, mitä lastensuojelulaissa sanotaan erityisen huolenpidon järjestämisestä. Lastensuojelulaissa on määritelty erikseen erityinen huolenpito, jota voidaan järjestää esimerkiksi paljon rikoksia tekevien nuorten elämäntilanteen tasaamiseksi.

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Talentia kannattaa yhden käsitteen (kodin ulkopuolinen sijoitus) selkiyttävää käyttöönottoa lainsäädännössä. Käsite kattaa kaikki sijoitukset ja sijoitusmuodot. Voimassa olevassa laissa luku on otsikoitu koskemaan ainoastaan sijaishuollossa olevia lapsia, jolloin avohuollon tukitoimena sijoitetut ovat jääneet sääntelyssä epäselvälle alueelle. Ehdotuksella selkiytettäisiin siten nykytilaa, koska luvun sääntely ulottuu myös avohuollon tukitoimena sijoitettuihin lapsiin. Avohuollon tukitoimenpiteenä ja mahdollisena väliaikaisena ratkaisuna on selkeämpää, että ulkopuolinen sijoitus kattaa yksittäisenä lakikohtana lapsen oikeusturvan.

On tarpeellista, että sijoittajahyvinvointialueen velvollisuutta valvoa sijaishuolto paikan henkilöstön määrää ja osaamista sekä tiloja tarkennetaan 3 momentissa osana sen järjestämisvastuuta. Velvoite sisältyy voimassa olevassa laissa 74 a §:n 3 momenttiin, jossa se on säädetty lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtäväksi. Henkilöstön riittävyys ja osaaminen sekä asianmukaiset tilat ovat keskeisiä edellytyksiä laadukkaalle sijaishuollolle ja rajoitustoimenpiteiden asianmukaiselle käytölle. On tärkeää myös, että Lupa- ja valvontavirastolla on riittävä valvontatoimivalta ja resurssit ja että se ulottuu konkreettisesti hyvinvointialueen järjestämisvelvoitteen alaisiin palveluihin.

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitoshoito): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmentämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Talentia ei kannata mitoituksen joustavoittamista. Lakiesityksen 2 momentissa ehdotetaan lisättäväksi mitoitusta koskeva säännös, joka koskisi yhdestä asuinyksiköstä koostuvaa lastensuojelulaitosta ja tilannetta, jossa kyseiseen yksikköön olisi sijoitettuna enintään 6 lasta. Jos kyse olisi muusta kuin tilapäisestä tilanteesta, laitoksessa voitaisiin soveltaa 6,5 hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan työntekijän mitoitusta.

Joustot voivat käytännössä johtaa henkilöstön vähentämiseen ja lasten tarvitseman tuen heikkenemiseen. Lastensuojelulaitoksissa tarvitaan riittävä määrä osaavaa henkilöstöä lasten turvallisuuden ja kuntoutumisen turvaamiseksi.

Esitetty henkilöstömitoituksen joustavoittaminen herättää vakavaa huolta lasten turvallisuuden, työn laadun sekä työturvallisuuden näkökulmasta.

Kolmivuorotyön pyörittäminen 6,5 henkilöstömitoituksella tilanteessa, jossa yksikössä on alle seitsemän lasta, ei ole lapsen edun näkökulmasta riittävä ratkaisu.

Lasten tarpeet eivät vähene yksikön koon pienentyessä – usein kyse on kaikkein vaativimmista tilanteista, joissa tarvitaan pysyvyyttä, aikaa ja turvallisia aikuisia.

Esityksessä todetaan myös, että rinnakkaisen yksikön henkilöstö voisi hoitaa tyhjän yksikön päivystämistä. Käytännössä tämä herättää vakavia kysymyksiä:

Miten toimitaan useiden samanaikaisten kotiloman keskeytysten tilanteissa?

Miten turvataan riittävä henkilöstö kriisitilanteissa?

Miten varmistetaan työntekijöiden työturvallisuus?

Sijaishuollon henkilöstöresursseilla, henkilöstön osaamisella ja vaihtuvuudella on usein yhteys työsuojeluun ja työturvallisuuteen. Työ on kuormittavaa ja siihen sisältyy muun muassa psykososiaalisia kuormitustekijöitä, joita ei ole välttämättä kattavasti tunnistettu. Valtaosalla väkivaltaisen käyttäytymisen ja käyttäytymisen häiriön vuoksi sijaishuollossa olevista lapsista on runsaasti haitallisia lapsuusajan kokemuksia ja varsin suurella osalla todennäköisesti myös traumaperäisiä oireita. Traumahistoria altistaa taipumukselle kokea sekä vuorovaikutustilanteet että ympäristö uhkaavina, ja toiset ihmiset epäluotettavina.

Hyvän traumainformoidun sijaishuollon keskeisiä tekijöitä ovat lapsista huolehtivien aikuisten ymmärrys traumaattisten kokemusten mahdollisista vaikutuksista, lasten osallisuuden tukeminen, työntekijöiden hyvinvoinnista huolehtiminen laadukkaalla koulutuksella ja työnohjauksen, työntekijöiden sijaistraumatisoitumisen ehkäisy ja sopiva asiakasmäärä. Näillä keinoilla voidaan vaikuttaa myös työturvallisuuteen.

Liian niukka henkilöstömitoitus lisää:

Kuormitusta!

Rajoitustoimien käyttöä!

Turvallisuusriskejä!

Vähentää alan pito- ja vetovoimaa!

Lisää henkilöstön vaihtuvuutta!

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskevaksi sääntelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Tehtävien erottaminen hoito- ja kasvatustyöstä voi selkiyttää vastuita. Samalla on tärkeää varmistaa, ettei synny rinnakkaista turvallisuustoimintaa, joka käytännössä laajentaa rajoitustoimien käyttöä ilman riittävää oikeudellista sääntelyä. Lastensuojelulaitoksen henkilöstöresurssi tulee mitoittaa siten, että laitoksessa voidaan tosiasiallisesti toimia ensisijaisesti puhumalla ja motivoimalla lasta, eikä voimakkeiden käytön voi turvautua esimerkiksi riittämättömien resurssien perusteella.

Talentia arvioi, että toimivaltuuksien ammatillisia rajoja on arvioita tarkasti ja huolellisesti kun laitoksiin esitetään tuotavaksi uusi itsemääräämisoikeuteen ja henkilökohtaisiin rajoihin puuttuva ammattiryhmä? On myös otettava huomioon, että laitosten vaatavuustaso on erilainen ja varsin kirjava. Ei saisi muodostua myöskään käytäntöä, jossa turvallisuutta ja itsemääräämisoikeuteen puuttumisen oikeutta ylikorostetaan siten, että turvahenkilöiden käyttämisestä tulee yleisesti kaikkiin laitostyyppisiin sovellettava henkilöstönormi. Kuinka lakiesitys huomioi tämän?

Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan lastensuojelulaitoksen henkilökuntaan voisi laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstön lisäksi kuulua jatkossa myös turvahenkilöitä, jos se on laitoksen asiakas- ja työturvallisuuden takaamiseksi välttämätöntä. Koska turvahenkilön toimivaltuudet olisivat laajemmat kuin vartijoiden, säädettäisiin, että turvahenkilö voisi olla osana henkilöstöä, jos se arvioidaan olevan laitoksen asiakas- ja työturvallisuuden varmistamiseksi välttämätöntä.

On varmistettava, että turvahenkilöiden valvonta toteutuu palveluntuottajan ja palvelunjärjestäjänä toimivan sijoittajahyvinvointialueen omavalvonnan kautta koska se ei ole mahdollista valvontalain perusteella. Kuten esityksessä todetaan, on tärkeää, että koko laitoksen henkilöstölle on selvää turvahenkilön ja laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunnan tehtävien ja toimivallan erot ja että turvahenkilöisen perehdytys on riittävää.

Koska turvahenkilön toimivalta ulottuu myös tilanteisiin toimivaltuuksista liittyä tilanteisiin, missä lapsi on poistumassa luvatta tai jo luvatta poistunut laitoksesta ja koska turvahenkilö ei näissä tilanteissa hoida laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunnalle tämän lain nojalla tilanteisiin säädettyä tehtävää eikä käytä tilanteisiin hoito- ja kasvatushenkilökunnalle säädettyä toimivaltaa, on erityisen tärkeää, että laitoksen omavalvontasuunnitelmia valvotaan ja että turvallisuustekijät toimivaltuuksiin on selkeästi kirjattu omavalvontasuunnitelmaan ja työturvallisuutta koskevaan toimintasuunnitelmaan. Turvahenkilö voi esityksen mukaan kuitenkin turvata tilanteita omilla toimivaltuuksillaan. Esityksen mukaan selvää näin on, että turvahenkilö ei voi lähteä tilanteisiin ilman hoito- ja kasvatushenkilökuntaa.

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

Lakiesityksen 90 §:ssä ehdotetaan nyt uutena lisättäväksi mahdollisuus rajoittaa sijaisijaishuollossa olevan lapsen oikeutta pitää yhteyttä myös sosiaaliseen verkostoonsa kuuluviin henkilöihin, kuten esimerkiksi lapsen kavereihin. Oikeus rajoittamiseen näin esitettynä on liian laaja. Otetaanko ja olisiko lakiesityksessä tarpeellista huomioida, että yhteydenpito kavereihin olisi kohtuullisessa määrin mahdollista valvottuna, sen sijaan että se on mahdollista kieltää kategorisesti kokonaan?

Yhteydenpidon rajoitusten tulee olla aina yksilöllisiä, välttämättömiä, oikeasuhtaisia ja ajallisesti rajattuja. Rajoitukset eivät voi muodostua pysyviksi tai automaattisiksi käytännöiksi.

Henkilöntarkastuksia koskevan sääntelyn tulee olla erittäin täsmällistä. Rajoitustoimien käyttöä koskeva sääntely ei saa jättää epäselvyyttä toimivaltuuksista tai voimankäytön rajoista.

Rajoitustoimenpiteistä on lausuttu erikseen lastensuojelulain ensimmäisen vaiheen yhteydessä, joka on eduskunnassa vireillä (HE 149/2025 vp.)

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Pykälän 110 § 1 momentin esitys lakiesityksen mahdollisesti tullessa hyväksytyksi on kannatettava. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että lapsella ja nuorella on oikeus jälkihuoltoon myös silloin, kun lapsi ja nuori on sosiaalihuollon asiakkaana eikä lastensuojelun asiakkuutta ole. Päätöksen antamisesta säädetään sosiaalihuoltolaissa.

Jälkihuollon merkitys nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä on erittäin suuri. Palveluiden saatavuus ja pitkäjänteisyys tulee turvata koko maassa yhdenvertaisesti.

Esityksen pykäläkohdissa luvussa 1, tarkemmin kohdissa 1 ja 11 lastensuojelu koskisi jatkossa selkeästi alaikäisiä eikä täysi-ikäisten jälkihuolto jatkossa sisältyisi lastensuojelun määritelmään. Talentia näkee esityksessä riskinä sen, että jälkihuollossa olevat täysi-ikäiset nuoret eivät ole enää lastensuojelun palvelun piirissä, vaikka olisivatkin erityistä tukea tarvitsevia. Jälkihuollossa olevat nuoret eivät ole

tällöin 47 mitoituksessa ja eivätkä tule katsotuksi täysi-ikäisenä erityisen tuen tarpeessa oleviksi. Tällöin he kuuluvat sosiaalihuollossa normiasiakkuuden piiriin eivätkä heidän erityistarpeensa tulisi välttämättä huomioiduksi. Tällöin yksilökohtaiseen asiakashistoriaan ja sen tuntemiseen ja lastensuojelun erityisosaamiseen liittyvä kontakti katkeaa sosiaalihuollon asiakkuudessa ja jälkihuollon perimmäinen tarkoitus yksilöllisestä tuesta, jolle voi ilmetä tarve jälkihuollon eri vaiheissa katkeaa. Esitys ei perustu tietoon perustuvaan arvioon mahdollisista seurauksista ja vaikutuksista asiakkaalle, vaan asiakassegmentin hallinnolliseen ohjaukseen kokonaisuutena osana. Riskinä on, että sosiaalihuollossa ei ole mahdollista tarjota ajallisesti tarpeen mukaista riittävän intensiivistä palveluresurssia, kun jälkihuoltonuoren elämäntilanne kriisiytyy.

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantumista koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

Voimaantulolle tulee varata riittävä siirtymäaika. Hyvinvointialueilla ei tällä hetkellä ole yhdenmukaisia valmiuksia toimeenpanoon, ja liian nopea voimaantulo voi johtaa sekaviin käytäntöihin.

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUV) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUV-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

Lisärahoitus on kannatettavaa ja tarpeellista.

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

Ei täysin. Esityksessä aliarvioidaan henkilöstövaikutukset sekä toimeenpanon käytännön kustannukset hyvinvointialueilla.

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

Lausuttu myös lausuntopyyntönsä kohdassa 13. On kannatettavaa, että henkilölle, jolle on uskottu lapsen huolto lapsen vanhempien ohella tai sijasta ja jonka luona lapsi asuu, voidaan turvata perhehoitolain 16 §:n 3 momentissa tarkoitetut edellytykset lapsen hoitamiseksi ja kasvattamiseksi

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

Ei täysin. Esityksessä ei riittävästi arvioida henkilöstön saatavuuteen, työhyvinvointiin ja palveluiden alueelliseen yhdenvertaisuuteen liittyviä vaikutuksia.

27. Vapaamuotoiset huomiot

Lastensuojelun ja sosiaalihuollon lainsäädäntöön suunnitellut muutokset sisältävät useita kannatettavia kohtia, mutta kokonaisuus uhkaa käytännössä heikentää lasten ja perheiden oikeutta oikea-aikaiseen tukeen.

Uudistus rakentuu monin paikoin oletukselle palveluista, rakenteista ja henkilöstöresursseista, joita hyvinvointialueilla ei tällä hetkellä ole olemassa. Samalla, kun uudistuksessa painotetaan varhaista tukea ja ennaltaehkäisyä, sosiaalipalveluiden rahoitusta leikataan merkittävästi. Tämä muodostaa perustavanlaatuisen ristiriidan esityksen tavoitteiden ja käytännön toteuttamisedellytysten välille.

Kokonaisuudistus näyttäytyy sisällöllisesti varsin ohueksi. Suuri osa sääntelystä siirtyy uuteen lakiin lähes nykyisessä muodossaan, eikä useisiin kentällä pitkään tunnistettuihin ongelmiin esitetä ratkaisuja. Esitys ei muodosta selkeää ja johdonmukaista kokonaisuutta, vaan vaarana on pikemminkin järjestelmän monimutkaistuminen, vastuiden hämärtyminen sekä palvelujen alueellisen eriarvoisuuden lisääntyminen.

Lastensuojelun lainsäädännön uudistamisessa tulee ensisijaisesti turvata lasten oikeudet, palveluiden saatavuus sekä henkilöstön riittävä osaaminen. Rajoitustoimien käyttöä koskevan sääntelyn tulee olla täsmällistä, tarkkarajaista ja oikeasuhtaista. Suljetut ja voimakkaasti rajoittavat ratkaisut tulee säilyttää aidosti viimesijaisina keinoina.

Lakimuutokset eivät yksin ratkaise lastensuojelun ongelmia ilman riittäviä resursseja, osaavaa henkilöstöä ja toimivia perustason palveluja.

Lastensuojelun ja sosiaalihuollon rajapinta on pohdittava uudelleen ja tutkimus- ja arviointitietoon perustuen.

Talentian sosiaalihuoltolain muutosta koskevassa oikeudellisessa arvioinnissa todettiin sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain rajapinnan osalta seuraavasti: Työryhmä ehdottaa sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välisen rajapinnan selkeyttämiseksi, että lastensuojelulaista siirrettäisiin sosiaalihuoltolakiin lastensuojelun avohuollon tukitoimet, jälkihuolto, lastensuojelulain 32.3 §:ssä tarkoitettu huoltajuusjärjestelyihin liittyvä sääntely ja lastensuojelulain 81 §:n mukainen yksityisesti sijoitettujen lasten hoidon valvonta. Lastensuojelulailla säädettäisiin jatkossa lähinnä lapsen sijaishuollosta ja rajoitustoimenpiteistä.

Palvelu-uudistustyöryhmän esiin nostamat nykytilan haasteet kaipaavat ratkaisuja, mutta ehdotus lastensuojelun avo- ja jälkihuoltosääntelyn siirtämisestä sosiaalihuoltolakiin on puutteellisin tiedoin valmisteltu. Työryhmä on tuonut esiin, ettei sillä ole ollut riittävästi tietoa samanaikaisesti vireillä olevan lastensuojelulain uudistushankkeen sisällöstä. Työryhmän ehdotukset olisi tullut yhteensovittaa sen kanssa. Työryhmä ei ole voinut toteuttaa ehdotuksistaan lapsivaikutusten arviointia.

Jos sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain yhdyspintaa selkiytetään työryhmän mallilla, uudistuksen onnistumiseen vaikuttaa merkittävästi, miten lainsäädäntö toimeenpannaan hyvinvointialueilla. Uudistus voi parhaassa tapauksessa mahdollistaa tuen jatkuvuutta, entistä joustavampia palveluja ja rakenteita, jotka vahvistavat ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea.

Toisaalta työryhmän esiin nostamat riskit, kuten lapsen oikeusturvan heikkeneminen ja huostaanottojen lisääntyminen, ovat vakavia. Ne kohdistuvat erityisen haavoittuvaisiin lapsiasiakkaisiin. Työryhmän ehdotuksen keskeinen ongelma on, ettei ratkaisussa riittävästi huomioida sitä, että lapsiperheiden varhainen tuki ja lastensuojelun avohuolto ovat luonteeltaan aivan erilaisia palveluja erilaisille asiakasryhmille. Jatkovalmisteluun jääviä ratkaisemattomia oikeuskysymyksiä on runsaasti ja työryhmän ehdotuksen oikeudellisten vaikutusten arvioiminen on tältä osin mahdotonta.

Lastensuojelun avohuollon työ edellyttää sosiaalityön erityisosaamisen ohella vahvaa hallinnollista ja juridista osaamista esimerkiksi huoltajuusjärjestelyistä ja huostaanoton valmistelusta. Ei ole realistista odottaa, että peruspalvelujen kaikki työntekijät hallitsisivat koko osaamisvaatimusten kirjon. Tällaisen osaamisen tavoittelemisen edellyttäisi massiivista täydennyskouluttamista ja sen ylläpitäminen olisi todennäköisesti vaativaa, koska vain osa lapsi- ja perhepalvelujen asiakkaista tarvitsee lastensuojelun avohuollon luonteista tukea.

Toinen merkittävä ero perustason lapsi- ja perhepalvelujen ja lastensuojelun avohuollon osaamisvaatimuksissa liittyy siihen, miten asiakkaat suhtautuvat palveluihin. Avohuollon sosiaalityön erityisosaamista on palvelujen antamisessa onnistuminen asiakkaille, jotka eivät niitä oikeastaan haluaisi. Kuitenkin tässä tehtävässä onnistuminen voi olla ratkaisevaa siinä, päädytäänkö lapsen kodin ulkopuoliseen sijoitukseen vai ei.

Jatkovalmistelussa on tärkeää arvioida lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain integraation merkitys ja vaikutukset. Hämärtyykö sosiaalihuoltolain asema yleislakina, jos siihen integroidaan lastensuojelulain erityissäätelyä avohuollon tukitoimista, avohuollon sijoituksesta ja huoltajuusjärjestelyistä. Toistaiseksi sosiaalihuollon lainsäädännön systematiikassa on noudatettu jakoa yleis- ja erityislakien välillä. Työryhmän ehdotus tarkoittaisi, että pientä erityisryhmää koskevia säännöksiä siirrettäisiin erityislaista yleislakiin.

Käytännön ratkaisuksi on esitetty lastensuojelun asiakkuuden kynnyksen muuttamista ja uutta lapsiperhepalvelua. Esityksen keskeinen linjaus on lastensuojelun kynnyksen nostaminen. Käytännössä tämä tarkoittaisi arviolta noin 9 600 lapsen siirtymistä lastensuojelusta sosiaalihuollon asiakkaiksi. On kuitenkin epäselvää, mikä asiakkuuden alkamisessa tosiasiallisesti muuttuisi nykyiseen verrattuna muuten kuin kynnyksen nousun osalta. Asiakkuuden perusteet ovat jo nykyisin pitkälti samantyyppiset kuin esityksessä. Samalla jää näytettäväksi, miten uudistus vähentäisi lasten ja perheiden pompottelua palvelusta toiseen tilanteissa, joissa sosiaalihuoltolain mukainen työ ja lastensuojelu on organisoitu eri työntekijöille tai eri yksiköihin.

Esitetty riski on todellinen ja sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta on tunnistettu haastavaksi. Vaaraksi on tunnistettu, että lasten palvelujen tarvetta arvioidaan toistuvasti, jolloin lapsi on pidempään turvattomissa oloissa ja konkreettiset tukitoimet voivat jäädä vähäisiksi. Lasta saatetaan myös siirtää useamman kerran sosiaalihuoltolain mukaisesta asiakkuudesta lastensuojelun asiakkuuteen ja toisinpäin.

Myös lastensuojeluilmoitusten käsittely edellyttää lastensuojeluosaamista ja riskien suhteuttamista vakiintuneisiin palvelu- ja oikeuskäytäntöihin. Osana sosiaalihuoltolain uudistusta ehdotetaan yhdistettäväksi nykyiset ilmoituskäytännöt ja vireilletulo siten, että jatkossa kaikki asiakkuudet käynnistyisivät sosiaalihuoltolain mukaisina asiakkuuksina. Lastensuojelulain 5 luvun säännöksiä lastensuojeluilmoituksesta, yhteydenotosta sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi sekä säännöstä ennakkolisesta lastensuojeluilmoituksesta ei enää sisällytettäisi ehdotettuun lakiin. Sosiaalihuoltolaissa säädettäisiin jatkossa lastensuojeluilmoituksesta sekä ennakkolisesta lastensuojeluilmoituksesta. Lakiesityksen 24 §:ssä on säädetty päättävästä viranhaltijasta ja 25 §:ssä on määritelty laajennus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän päätösvallasta muulle toimivaltaiselle hyvinvointialueen viranhaltijalle. Esitys ei ole tässä laajuudessa kannatettava eikä ymmärrettäväkään koska lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä päättää saman lain 10 §:n mukaisissa tehtävissään virkavastuulla avohuollon tukitoimista ja lapsen kokonaistilanteen arvioinnista sekä vastaa virkavelvollisuudella esitetyn lain 41 §:n ja 43 §:n mukaisista tukitoimista mikä on kannatettavaa. 10 §:ssä on nimenomaisena lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän veloitteena lapsen edun ensisijaisuus ja niiden suhde avohuollon tukitoimiin ja tarvittaviin palveluihin. Virkavastuun jakautumista avohuollon tukitoimista päättämisessä olisi tullut hallituksen esityksessä pohtia ja perustella tarkemmin. Pelkkä jouston mahdollisuus hyvinvointialueen päätöksentekomenettelyihin on määrittelynä riittämätön ja perustuneen mahdolliseen henkilöstötarpeen vähentämiseen? Pohdinta ja määrittely pykälän kohdalla on raaka, keskeneräinen ja epätarkoituksenmukainen erityisesti avohuollon tukitoimista päättämisen osalta. Avohuollon tukitoimet ovat ratkaisevan tärkeitä ja keskeisiä sijaishuoltoa ehkäiseviä lastensuojelun erityisasiantuntemukseen perustuvia tukitoimia, joista päättämisen ei tule kuulua ammatillisesti määrittelemättömälle "muulle toimivaltaiselle sosiaalihuollon viranhaltijalle".

Perusteluja ei avata, joka saa lakiesityksen lukijan ihmettelemään, että onko valmistelussa ymmärretty avohuollon tukitoimien merkitys esimerkiksi hallinto-oikeuksien vastentahtoisien ratkaisujen perustelujen kulmakivenä ja henkilökohtaisena lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän lapsen edun mukaisena virkavastuuna. Myös erityisen huolenpidon lopettamisessa on kyseessä lastensuojelun erityisosaamista edellyttävää merkittävää julkista vallankäyttöä koskevasta päätöksenteosta, jota ei voida antaa määrittelemättömälle hyvinvointialueen toimivaltaiselle sosiaalihuollon viranhaltijalle.

Erityisen huolestuttavaa on, että samaan aikaan kun huostaanoton kynnystä pyritään nostamaan, avohuollon palveluiden järjestämisvelvollisuutta ei säädöstasolla riittävästi vahvisteta. Juuri avohuollon palveluilla voidaan ehkäistä tilanteiden kriisiytymistä ennen raskaita lastensuojelutoimia.

Uudistus nojaa vahvasti uuden lapsiperhepalvelun rakentamiseen, jossa yhdistettäisiin:

- Perhetyö
- Kasvatus- ja perheneuvonta
- Tehostettu perhetyö
- Kotiin vietävä perhekuntoutus

Kyse ei ole pienestä säädösmuutoksesta, vaan hyvinvointialueille vuosia kestävästä rakenteellisesta uudistuksesta ja moniammatillisesta kehittämistyöstä. Lainsäädäntö ei voi rakentua oletukselle siitä, että tarvittavat palvelurakenteet syntyvät nopeasti tilanteessa, jossa hyvinvointialueilta samanaikaisesti vähennetään sosiaalipalveluiden rahoitusta.

Sosiaalityöntekijän uusi rooli ja päätöksenteon laatu ”keventämisenä” herättää pohdintaa?

Lastensuojelun asiakkaina tulevat lapset ja perheet ovat käytännössä usein jo erittäin vaativissa tilanteissa. Näissä tilanteissa sosiaalityöntekijän rooli ei voi kaventua hallinnolliseksi päätöksenteoksi tai fokusoitua ainoastaan sijaishuollon tavoitteeseen kohdistuvaksi koska tarpeen mukaisia tukitoimia on voinut jäädä toteutumatta tai osa riskeistä voi olla aiemmissa palveluissa puutteellisesti tunnistettu.

40 §:ssä mainituista asiakirjamerkintöjen tekemisen periaatteista on mainittava, että niillä on merkittävä jälkikäteinen oikeusvaikutus, niin työntekijän kuin lapsen oikeuksien kannalta, siksi pykälässä esitetty liennytyks kirjauksesta "olennainen, riittävä" herättää kysymyksen, kuinka kirjaamista koskeva oikeuskäytäntö tulee toteutumaan? Kirjaamisen laatua ja velvoittavuutta ei lastensuojelussa tulisi heikentää. Pykälään on kirjattu, että lapsen asiakirjamerkinnät tulisi tehdä lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta lähtien olennaisilta ja riittävilta osin. Merkintöjen tarpeellisuutta ja riittävyttä tulisi punnita suhteessa lapsen tarvitsemien lastensuojelutoimenpiteiden järjestämiseen sekä toimenpiteiden suunnitteluun, toteuttamiseen ja seurantaan.

Esityksessä mainitut ”joustomahdollisuudet päätöksenteko-oikeuksiin ja -velvollisuuksiin” jäävät epäselviksi.

Asiakasmäärät ja mitoitukset:

Esitetyt asiakasmäärät sisältävät merkittäviä riskejä. Lastensuojeluun jäisivät kaikkein vaativimmat asiakkuudet, jolloin 30 lapsen mitoitusta lastensuojelussa on liian korkea ja työn kuormittavuus kasvaa merkittävästi.

Lakiesityksessä mainitun mitoituksen kohdalla harkinnanvarainen 9 §:ssä esitetty tilapäinen ylittäminen on loogisessa ristiriidassa lapsen edun ja oikeuksien sekä työntekijän riittävän ajankäytön kannalta samassa laissa esitetyn 34 §:n kanssa, jossa todetaan, että sosiaalityöntekijän tulisi tavata lasta henkilökohtaisesti voimassa olevan säännöksen mukaan ja lisäksi sosiaalityöntekijän on järjestettävä pääsääntöisesti lapsen henkilökohtaisia, fyysisesti samassa tilassa tapahtuvia tapaamisia ("on läsnä tapaamisessa"). Esityksen mukaan tämä on ensisijaista lapsen turvallisuuden ja osallisuuden varmistamiseksi. Tavoitteiden ristiriitaa olisi ollut hyvä avata hallituksen esityksessä ja pohtia myös vastanäkemyksiä tilapäisen ylittämisen mahdollisista vaikutuksista sosiaalityöntekijän työajan käyttöön kuten on tehty mitoitusta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 170/2021 vp, hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain 13 b §:n muuttamiseksi).

Kiireellisen sijoituksen jatkoajan lyhentäminen:

Ehdotus kiireellisen sijoituksen jatkoajan lyhentämisestä 14 vuorokautteen herättää vakavaa huolta.

Muutos voi johtaa kiireisiin ja puutteellisesti valmisteltuihin ratkaisuihin tilanteissa, joissa päätöksillä on lapsen elämään erittäin pitkäkestoisia vaikutuksia.

Lastensuojeluyksiköiden henkilöstömitoitus:

Esitetty henkilöstömitoituksen joustavoittaminen herättää vakavaa huolta lasten turvallisuuden, työn laadun sekä työturvallisuuden näkökulmasta.

Lasten tarpeet eivät vähene yksikön koon pienentyessä – usein kyse on kaikkein vaativimmista tilanteista, joissa tarvitaan pysyvyyttä, aikaa ja turvallisia aikuisia.

Rajoitustoimenpiteet ja oikeusturva:

Esitykseen sisältyy merkittäviä oikeusturvakysymyksiä sekä lasten että työntekijöiden näkökulmasta!

Rahoitus ja toimeenpanon realismi:

Lakiesityksen suurin ongelma on rahoituksen puute. Ilman realistista resursointia, riittäviä henkilöstövoimavaroja ja yhtenäistä toimeenpanoa vaarana on, että uudistus heikentää juuri niiden lasten ja perheiden asemaa, joita sillä pyritään auttamaan.

Johtopäätöksenä toteamme, että koko muutos olisi voitu toteuttaa investoimalla ja sijoittamalla resursseja lastensuojeluun sekä vahvistamalla lastensuojelun avohuoltoa muuttamalla voimassa olevan lastensuojelulain sisältöä tarpeen mukaisissa yksittäisissä pykäläkohdissa. Lisäksi samalla olisi voitu vahvistaa perhetyön, tehostetun perhetyön ja kotiin vietävän kuntouttavan perhetyön roolia avohuollon osana. Malli tulee tuottamaan edestakaista liikettä asiakkuuksissa sosiaalihuollon ja lastensuojelun välillä. Riskinä on myös, ettei sosiaalihuollossa ole resursseja ja riittävää osaamista niille 9600 lapselle tai nuorelle, joiden oli jo arvioitu nykyisen voimassa olevan lain mukaan täyttävän lastensuojeluasiakuuden kriteerit. Samalla tulisi ottaa huomioon, että esitetyn lakimuutoksen sisältö ja tavoite edellyttävät henkilöstöressin määrällistä ja lastensuojeluosaamiseen perustuvaa vahvistamista sosiaalihuollossa.

Heikkinen Alpo
Talentia